

ENONKOSKEN KUNTA

**Vuoden 2023 talousarvioehdotuksen raami sekä
talousarvio- ja taloussuunnitelmaehdotus
2023–2025 laadintaohjeet**

Johtoryhmä 22.8.2021

Hyväksytty
Kunnanhallitus 6.9.2022 § 189

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	1
2. Kuntastrategia 2022–2025 ja sen toteuttaminen.....	2
Strategian toimeenpano-ohjelma	3
3. Vuoden 2023 talousarvioehdotuksen raami	6
3.1 Yleinen taloustilanne	6
3.2 Enonkosken kunnan taloudellinen tilanne vuoden 2021 tilinpäätöksessä	7
3. Enonkosken kunnan talouden raami 2023	8
4. Perustelut talousarvio 2023:n raamille ja yhteenveto	12
5. Talousarvio- ja taloussuunnitelmaehdotukset	13
5.1 Toiminnan tavoitteet.....	13
5.2 Käyttötalouden talousarvion perusteluteksti	14
5.3 Menot	15
5.4 Sisäiset tilavuokrat	15
5.5 Muut sisäiset palvelut.....	15
5.6 Hanke- tai sponsorirahan käyttö	15
5.7 Tulot	15
5.8 Poistot	16
6. Henkilöstö.....	16
6.1 Henkilöstösuunnittelu	16
6.2 Palkat ja palkkojen laskenta.....	16
6.3 Osaamisen kehittäminen	17
6.4 Työhyvinvointitoiminta.....	17
7. Tilat.....	17
8. Investointiosa	18
8.1 Investointiehdotukset	18
8.2 Tilahankkeet, liikuntapaikat ja ulkoilualueet	18
8.3 Infrarakentaminen	18
8.4 Irtain omaisuus.....	19
8.5 Kunnan liikelaitosten investoinnit	19
8.6 Pysyvien vastaavien hyödykkeet	19

9. Erillisasiat	19
9.1 Enonkosken kunnan markkinointi- ja viestintä	19
9.2 Kehittämishankkeet.....	20
9.3 Riskienhallinta	20
9.4 Tietotekniikan kustannukset ja hankkeet	20
10. Talousarvion laatimisen aikataulu	20

1. Johdanto

Kuntalain (410/2015) 110 §:n mukaan valtuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle seuraavaksi kalenterivuodeksi talousarvio ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet. Talousarvion hyväksymisen yhteydessä valtuuston on hyväksyttävä myös taloussuunnitelma kolmeksi tai useammaksi vuodeksi (suunnitelmakausi). Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi.

Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan. Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet.

Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Talousarvioon otetaan tehtävien ja toiminnan tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot sekä siinä osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan. Talousarviossa ja -suunnitelmassa on käyttötalous- ja tuloslaskelmaosa sekä investointi- ja rahoitusosa. Kunnan toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava talousarviota.

Enonkosken kunnan hallintosäännön (Kunnanvaltuusto 30.5.2017) 51 § mukaan kunnanhallitus hyväksyy talousarvion suunnittelukehykset ja talousarvion laadintaohjeet. Toimielimet laativat talousarvioehdotuksensa tulosalueittain.

Valtuusto hyväksyy talousarviossa tulosalueille sitovat tehtäväkohtaiset toiminnan ja talouden tavoitteet sekä niiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot sekä kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet. Määräraha ja tuloarvio voidaan ottaa talousarvioon brutto- tai nettomääräisenä.

Kuntalaki velvoittaa kuntaa huolehtimaan tulorahoituksen riittävydestä ja maksuvalmiuden säilyttämisestä. Suunnitellun toiminnan ja hankkeiden on oltava realistisia suhteessa käytettäviin varoihin. Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen.

Bruttoperiaate tarkoittaa, että menot ja tulot budjetoidaan erikseen määrärahoina ja tuloarvioina. Menettely on perusteltu silloin, kun tehtävä rahoitetaan pääsääntöisesti verorahoituksella. Myös silloin, kun tehtävän menot eivät riipu siihen kohdistuvista tuloista, on bruttoperiaate ensisijainen, vaikka tulojen määrä olisi merkittävä. Nettoperiaate tarkoittaa, että talousarviossa sitovuus määrätään nettomääräisesti tulojen ja menojen erotuksena.

Täydellisyysperiaatteen mukaan talousarvioon on otettava kunnan rahan käyttö ja rahan lähteet kokonaisuudessaan. Tiedossa olevia menoja tai tuloja ei voi jättää talousarviosta pois. Täydellisyysperiaatteen mukaan myös kunnan eri tehtävien sisäiset ostot ja myynnit otetaan talousarvioon, vaikka niihin ei suoraan liittyisi rahan käyttöä.

Talousarvioasetelma muodostuu käyttötalous- ja tuloslaskelmaosasta sekä investointi- ja rahoitusosasta. Samaa rakennetta noudatetaan taloussuunnitelmassa ja tilinpäätökseen sisältyvässä talousarvion toteutumisvertailussa. Toimintaa ja taloutta suunnitellaan ja seurataan käyttötalouden, investointien, tuloslaskennan ja rahoituksen näkökulmista.

Käyttötalousoosassa asetetaan palvelutavoitteet ja budjetoidaan niiden järjestämisen

vaatimat menot ja tulot. Investointiosassa budjetoidaan rakennusten, kiinteiden rakenteiden ja kaluston hankinta, rahoitusosuudet ja omaisuuden myynti. Tuloslaskelmaosassa osoitetaan tulo-rahoituksen riittävyys käyttömenoihin ja poistoihin. Rahoitusosassa osoitetaan yhteenvetona rahan lähteet ja käyttö.

Vuoden 2023 talousarvion laatimishojeissa annetaan käyttötalousmenoille ja investointitasolle euromääräinen raami vuodelle 2023. Kuntastrategia on kunnan keskeisin toimintaa ja johtamista ohjaava asiakirja, jonka toteuttamisen ja seurannan keskeinen väline on talousarvio ja taloussuunnitelma.

2. Kuntastrategia 2022–2025 ja sen toteuttaminen

Kuntalain 7 luvun 37 §:n mukaan kunnassa on oltava kuntastrategia, jossa valtuusto päättää kunnan toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteista.

Kuntastrategiassa tulee ottaa huomioon:

- 1) kunnan asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen
- 2) palvelujen järjestäminen ja tuottaminen
- 3) kunnan tehtäviä koskevissa laeissa säädetyt palvelutavoitteet
- 4) omistajapolitiikka
- 5) henkilöstöpolitiikka
- 6) kunnan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet
- 7) elinympäristön ja alueen elinvoiman kehittäminen.

Enonkosken kunnan kuntastrategia 2022–2025 on hyväksytty valtuuston kokouksessa 14.12.2021. Kuntastrategia ohjaa talousarvion 2023 valmistelua. Toimielinten tulee toteuttaa strategian tavoitteita toimintasuunnitelmaa ja tulosbudjettia hyväksyessään.

Enonkosken kunnan kuntastrategia 2022-2025

Visio

Liikuttavan onnellinen Enonkoski

Arvot

Annamme ideoita

- Osallistuva ideointikulttuuri kuntalaisille, henkilökunnalle ja luottamushenkilöille
- Ideoiden vastaanottamisen taidot
- Ideoiden käsittelyn vahvistaminen

Teemme yhteistyötä

- Asiakkaan, virkamiesten ja luottamushenkilöiden välinen yhteistyö
- Julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin välinen yhteistyö
- Verkostoituva elinkeino yhteistyö

Olemme luotettavia

- Avoimuus ja ajoissa aloittaminen
- Lupausten pitäminen ja päätöksiin sitoutuminen
- Turvallisuuden vaaliminen
- Taloudellinen luotettavuus

Elinvoimaisen Enonkosken päämäärät ovat

Enonkoski näkyy ja kuuluu

Jatkamme myönteisen kuntakuvan välittämistä itsestämme ja toiminnastamme niin kuntalaisille, vapaa-ajan asukkaille kuin kunnassa vieraille. Vaalimme elinvoimaamme, rikasta tapahtumatarjontaa sekä tiedotamme aktiivisesti tapahtumistamme ja käyntikohteistamme.

Aktiiviset kuntalaiset

Täällä on tilaa luovuudelle! Kunta tukee yhdistyksiä ja yhteisöjä toiminnassaan ja tapahtumien järjestämisessä. Luomme uusia toimintatapoja ja -mahdollisuuksia omatoimisuuden ja aktiivisuuden lisäämiseksi. Annamme mahdollisuuden osallistua, liikkua ja harrastaa sekä haluamme olla saavutettavissa kaikille.

Itsenäinen ja yhtenäinen Enonkoski

Toimintamme Enonkosken kunnassa on määrätietoista ja tavoitteellista. Huolehdimme tasapainoisesta kuntataloudesta jotta itsenäisyytemme säilyy jatkossakin. Maailman ja olosuhteiden muuttuessa uudistamme palvelu- ja elinkeinorakennettamme. Kannustamme yrittämiseen ja tarjoamme apua.

Tunnettu matkailu- ja luontakohde

Vaalimme rikasta historiaamme ja kulttuuriperintöämme sekä viestimme siitä muille. Saimaan saaristokuntamme kohteet houkuttelevat matkailijoita ja yrittäjiä, pidämme heistä hyvää huolta. Tahdomme pysyä edelleen turvallisena, rauhallisena ja viihtyisenä ympäristönä asukkaiden ja vapaa-ajan viettäjinä iloksi ja lisäämiseksi.

Oppiminen ja koulutus

Takaamme kaikille avoimen, tasa-arvoisen ja laadukkaan varhaiskasvatuksen, koulutuksen sekä elinikäiset oppimismahdollisuudet kunnassamme. Tarjoamme mahdollisuuden kuntalaisille pysyä kiinni nykyajan tekniikassa ja digitaadoissa.

Enonkosken kunta | www.enonkoski.fi | Enonkoskentie 3 T, 58175 ENONKOSKI

Strategian toimeenpano-ohjelma

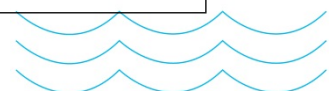
PÄÄMÄÄRÄ	TAVOITE	KEINOT/ TOIMENPITEET	MITTARI ARVIOINTI	HALLINTO/ YKSIKKÖKOHTAINEN TAVOITE JA MITTARI (TALOUSARVIOON)
Enonkoski näkyy ja kuuluu	<ol style="list-style-type: none"> 1. Myönteinen kuntakuva. 2. Elinvoimainen kunta. 3. Rikas tapahtumatarjonta. 4. Vaikuttava ja ajantasainen tiedottaminen. 	<p>Enonkoski näkyy myönteisesti eri medioissa ja somekanavilla. Enonkosken alueen mahdollisuuksien korostaminen kaikessa toiminnassa mm. luonto, liikunta- ja kulttuuripalvelut, asuminen, liikenteellinen saavutettavuus, työelämä sekä yrittäjyys. Liikenneverkoston edunvalvonta.</p>	<p>Meta-tilastot, mediatiedotteet, verkkosivustojen kävijäanalytiikka. Kuntien elinvoimamittaristo.</p>	

PÄÄMÄÄRÄ	TAVOITE	KEINOT/ TOIMENPITEET	MITTARI ARVIOINTI	HALLINTO/ YKSIKKÖKOHTAINEN TAVOITE JA MITTARI (TALOUSARVIOON)
Aktiiviset kuntalaiset	<ol style="list-style-type: none"> 1. Luovuudelle on tilaa. 2. Elinvoimaiset ja aktiiviset yhdistykset ja järjestöt. 3. Kuntalaiset ovat omatoimisia, aktiivisia, liikkuvia ja harrastavia. 4. Kunta on saavutettavissa kaikille. 	<p>Kunta jatkaa ja kehittää yhteistyötä erilaisten tapahtumien järjestämisessä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Yhdistysten toimintaa tuetaan taloudellisesti. Kuntalaiset osallistuvat kunnan palvelujen /toiminnan kehittämiseen. Panostaminen ennaltaehkäiseviin lähipalveluihin. Liikuntapalveluja on laajasti tarjolla eri ikäryhmille ja liikuntapaikat</p>	<p>Yhdistyksille jaetut taloudelliset tuet euroa/vuosi. Kunnan järjestämien tai järjestämiseen osallistuneiden tapahtumien lukumäärä/vuosi. Kuntalaisaloitteiden lukumäärä/vuosi. Aloitteiden käsittelyn ja päätöksenteon ketteryys. Jatkuvan palautteen mahdollisuus lähipalveluissa. Kohdennetut kuntalaiskyselyt.</p>	

		pidetään kunnossa.		
--	--	-----------------------	--	--

PÄÄMÄÄRÄ	TAVOITE	KEINOT/ TOIMENPITEET	MITTARI ARVIOINTI	HALLINTO/ YKSIKKÖKOHTAINEN TAVOITE JA MITTARI (TALOUSARVIOON)
Itsenäinen ja yhtenäinen Enonkoski	<p>1. Itsenäinen kunta.</p> <p>2. Kuntatalous on tasapainossa.</p> <p>3. Kunnan palvelurakennetta uudistetaan toimintaympäristön muuttuessa.</p> <p>4. Kunta on vahva yhteistyökumppani yrittäjille.</p>	<p>Ennakoiva ja kustannus-tietoinen talouden suunnittelu ja päätöksenteko.</p> <p>Aktiivinen talouden seuranta ja reagointi.</p> <p>Kunnan palveluiden turvaaminen hyvällä henkilöstö-politiikalla.</p> <p>Kunta on houkutteleva muuttokohde mm. hyvällä tontti-markkinoinnilla ja laadukkailla vuokra-asunnoilla.</p> <p>Peruspalvelut tuotetaan kuntalaisille lähipalveluina.</p> <p>Työelämä-palveluiden kehittäminen yhteistyössä työelämässä ja työelämä-palveluissa toimivien eri tahojen kanssa.</p> <p>Hyvät etätyö-mahdollisuudet.</p> <p>Monipaikkaiset asujat osallistuvat kunnan palvelujen kehittämiseen.</p> <p>Yritysmönteisyys , yrittäjille neuvontaa ja tukea mm. Uusyritys-keskuksen avulla.</p> <p>Kunnan ja yritysten</p>	<p>Talousarvio ja tilinpäätös.</p> <p>Kuntataloustiedot.</p> <p>Henkilöstö-hallinnon (HR) tilastot.</p> <p>Kuntaan muuttaneiden lukumäärä.</p> <p>Myytyjen/ vuokrattujen tonttien lukumäärä.</p> <p>Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta.</p> <p>Kuntalais- ja vapaa-ajanasukkaille kohdennetut kyselyt.</p> <p>Muutokset sotepalvelu-verkostossa ja edunvalvonta.</p> <p>Uusyritys-keskuksen tilastot (aloittaneet, lopettaneet yritykset, yrittäjien tapaamiset).</p> <p>Kunnan ja yrittäjien väliset tapaamiset/ yritysneuvonta</p>	

		yhteistyö- tapaamiset.		
--	--	---------------------------	--	--

PÄÄMÄÄRÄ	TAVOITE	KEINOT/ TOIMENPITEET	MITTARI ARVIOINTI	HALLINTO/ YKSIKKÖKOHTAINEN TAVOITE JA MITTARI (TALOUSARVIOON)
Tunnettu matkailu- ja luontokohde	1. Enonkosken historia ja kulttuuri ovat tunnettuja. 2. Enonkoski on tunnettu matkailijoiden keskuudessa. 3. Turvallinen, rauhallinen ja viihtyisä elinympäristö.	Asiakaslähtöinen palvelukulttuuri. Eläminen Saimaa ja ympäröivä luonto huomioiden kestävästi luonnonvaroja käyttäen. Elämykselliseen luontomatkailuun panostaminen mm. tuomalla luontomatkailukohteita esille.	Yhteishankkeet ja omat hankkeet. Palautteet. Turvallisuustilastot. Matkailijatilastot ja omat kyselyt.	

PÄÄMÄÄRÄ	TAVOITE	KEINOT/ TOIMENPITEET	MITTARI ARVIOINTI	HALLINTO/ YKSIKKÖKOHTAINEN TAVOITE JA MITTARI (TALOUSARVIOON)
Oppiminen ja koulutus	1. Avoin, tasa-arvoinen ja laadukas varhaiskasvatus sekä perusopetus. 2. Elinikäinen oppiminen. 3. Digitaalisia palveluja on tarjolla ja digiosaaminen on vahvaa.	Henkilöstö on osaavaa ja motivoitunutta. Vapaan sivistystyön palvelut. Uudet teknologiset ratkaisut, sähköiset palvelut, töiden uudelleen organisointi ja uusien tuottavampien toimintatapojen käyttöönotto.	Henkilöstön työhyvinvointikysely ja asiakaskyselyt. TYKY-toiminnan ja työterveyshuollon mittarit. Henkilöstön koulutukseen osallistuminen koulutussuositusten mukaisesti. Vapaan sivistystyön palveluntuottajien mittarit. Uusien teknologisten ratkaisujen ja sähköisten palveluiden käyttöönoton onnistuminen.	

3. Vuoden 2023 talousarvioehdotuksen raami

3.1 Yleinen taloustilanne

Analyysi yleisestä taloustilanteesta perustuu valtiovarainministeriön kesäkuussa 2022 julkaisemaan taloudelliseen katsaukseen.

Venäjän hyökkäys Ukrainaan muutti talouden tilannekuvan helmikuussa 2022 eikä tilannekuva ole sittemmin selkiytynyt oleellisesti, koska Venäjän hyökkäys Ukrainaan jatkuu ja näkökulma tulevaisuuteen on edelleen epävarma.

On epäselvää, millaisiksi Venäjän ja muun maailman väliset kauppasuhteet lopulta asettuvat. EU on laajentanut Venäjää vastaan asettamia pakotteita ja yritysten pako Venäjältä on ollut nopea. Venäjää ei kuitenkaan ole täysin eristetty maailmantaloudesta. Pakotteita asettaneiden maiden rintama ei ole laajentunut eikä raaka-aineiden ja energian tuonti EU-maihin ole seisahtunut. Siirtymäaika pois venäläisestä energiasta on osoittautumassa pidemmäksi kuin hyökkäyksen alkuaikoina yleisesti arveltiin.

Talouden näkymien kannalta oleellisia ovat Venäjän hyökkäyksen matkaan saattamat kerrannaisvaikutukset taloudessa. Hyökkäys on tehnyt syvän loven kotitalouksien odotuksiin oman taloutensa ja Suomen talouden tulevaisuudesta. Myös yritysten luottamus talouteen on heikentynyt.

Raaka-aineiden ja energian tarjonnan pieneneminen on rajoittanut niiden saatavuutta ja nostanut hintoja voimakkaasti. Samaan aikaan talouksien nopea nousu covid-19-epidemian aiheuttamasta kuopasta on lisännyt kustannuspaineita. Kustannusten nousu on kiihdyttänyt inflaation vauhtiin, jollaista ei ole nähty Yhdysvalloissa ja Euroopassa vuosikymmeniin. Keskuspankit ovat kiristäneet rahapolitiikkaansa estääkseen inflaatiota leviämistä ja käynnistämistä hintojen ja kustannusten kiihtyvää nousukierrettä. Odotukset kiristyvästä rahapolitiikasta ovat nostaneet korkoja kautta linjan.

Epävarmuus, kiihtyvä inflaatio, rapautuva ostovoima ja nousevat korot leikkaavat kulutuksen ja investointien kasvua nyt etenkin Yhdysvalloissa ja Euroopassa. Kiinassa tuotannon kasvua syövät toimet, joilla viranomaiset ovat yrittäneet suitsia covid-19-epidemian toistuvia ryöpsähdyksiä maassa. Näistä syistä kansainväliset taloustutkimus- ja ennustelaitokset ovat tarkistaneet arvioitaan talouden hitaamman kasvun ja nopeamman inflaation suuntaan. Myös valtiovarainministeriö näkee kasvun hidastuvan ja inflaation nopeutuvan Suomessa aiemmin ennakoitua enemmän.

Hitaimman kasvun vaiheen arvioidaan yleisesti ajoittuvan kuluvan vuoden toiselle ja kolmannelle neljännekselle. On hyvin mahdollista, että monet maat Euroopassa käyvät läpi lyhyen taantuman kuluvan vuoden aikana. Paljon riippuu siitä, miten nopeasti ja järjestyneesti venäläiset raaka-aineet ja energia kyetään korvaamaan vaihtoehtoisista lähteistä.

Yritykset sopeutuvat uuteen tilanteeseen ja luottamus tulevaisuuteen palautuu vähitellen. Jos sota Ukrainassa ei laajene ja hintojen ja kustannusten nousukierre kyetään estämään, maailmantalouden tuotanto voi alkaa elpyä jo kuluvan vuoden lopulla. Tuotannon

elpyminen vientimarkkinoilla imee myös Suomen talouden ulos taantumasta. Näkymän kirkastuessa myös kotitaloudet ja yritykset rohkaistuvat valinnoissaan.

Vaikka talous toipuu koronasta ja sodasta, talouden kasvunäkymä jää vaisuksi, julkinen talous alijäämäiseksi ja velka kasvaa. Talouden tuotannon kasvun seisahtuminen hidastaa työllisyyden kasvua Suomessa selvästi. Tämän myötä julkisen talouden tulojen kasvu hidastuu. Venäjän hyökkäyksestä juontuvat toimet mm. turvallisuuden ja huoltovarmuuden kohentamiseksi sekä Ukrainasta saapuvien pakolaisten vastaanottamiseen lisäävät valtion menoja. Nousevat korot kasvattavat julkisen talouden velan rahoituskustannusta sitä mukaan, kun valtiot laskevat liikkeelle uutta velkaa alijäämien ja erääntyvien lainojen rahoittamiseksi. Kaiken päälle väestön ikääntyminen muuttaa Suomen väestörakennetta julkisen taloudenpidon kannalta epäedulliseen suuntaan.

Talouden nousu nopeamman kasvun uralle, jolla myös julkinen talous vahvistuisi, edellyttää kykyä kilpailla onnistuneesti investoinneista vertaistemme joukossa. Talouden rakenteellinen kilpailukyky muodostuu osaavasta ja hyvinvoivasta työvoimasta, talouden rakenteiden kyvystä kohdentaa pääomia ja työvoimaa tehokkaasti, kilpailusta markkinoilla markkinoista, rahoituksesta, verotuksesta sekä avoimuudesta kansainväliseen vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön.

3.2 Enonkosken kunnan taloudellinen tilanne vuoden 2021 tilinpäätöksessä

Enonkosken kunta teki vuonna 2021 ylijäämäisen tuloksen. Tulos oli 1 242 769 (+ 929 301 euroa v. 2020) ylijäämäinen. Vuosikate oli 1 811 452, joka parani vuodesta 2020, joka oli 1 502 531 euroa. Vuoden 2021 vuosikate kattaa yli puolet vuosipoistoista – 568 684 euroa, tunnusluku v. 2021 vuosikate/poistot on 318,5 % (262,1 % v. 2020). Vuosikatteen tulisi olla vähintään vuosipoistojen suuruinen.

Käyttötaloudessa toimintakate alittui toteuman ollessa 88,8 % eli - 8 919 949 euroa (90,8 % eli – 9 003 132 euroa v. 2020). Myyntituotoissa vesi- ja jätevesimaksuja kertyi 38 586 euroa budjetoitua enemmän, kaukolämmön myyntituottoja 18 338 euroa enemmän, kotikuntakorvauksia 114 783 budjetoitua enemmän, muita myyntituottoja 140 236 euroa enemmän, josta 121 273 metsänmyyntituloja budjetoitua enemmän, maksutuotoissa hoitopäivämaksuja 34 325 euroa enemmän, rakennusvalvonta- ja tarkastusmaksuja 12 768 euroa enemmän, tuet ja avustukset, muita tukia ja avustuksia 60 254 euroa enemmän - pääasiassa sivistys- ja vapaa-aikatoimen hankerahoituksesta saatuja avustuksia, toimintatuotoissa, tuet ja avustukset työllistämistukea kertyi 11 240 euroa budjetoitua vähemmän. Kokonaisuutena toimintatuottoja kertyi 395 213 budjetoitua enemmän.

Menopuolella toimintakulut alittuivat 743 250 eurolla, josta henkilöstökuluja toteutui 78 309 euroa budjetoitua vähemmän, palvelujen ostoihin käytettiin 696 210 euroa talousarviota vähemmän, mm. asiakaspalvelujen ostoja 499 323 euroa budjetoitua vähemmän, asiantuntijapalveluiden ostoa 59 443 vähemmän, ICT-palveluja 13 096 euroa vähemmän, painatuksia ja ilmoitukset 10 111 euroa vähemmän, puhtaanapito- ja pesulapalveluita 25 646 euroa vähemmän, rakennusten rakentamis- ja kunnossapitopalvelut alittuivat 16 284 eurolla, majoitus- ja ravitsemuspalveluja 19 809 euroa vähemmän, matkustus- ja kuljetuspalvelut 23 877 euroa budjetoitua vähemmän, koulutus- ja kulttuuripalvelut alittuivat 15 102 eurolla ja muut palvelut 27 486 euroa budjetoitua vähemmän.

Toimistopalveluihin meni 43 613 euroa budjetoitua enemmän. Aineet, tarvikkeet ja tavarat toteuma oli talousarvion mukaisesti. Avustuksista lasten kotihoidon tukea maksettiin 6 307 euroa enemmän, työmarkkinatuen kuntaosuutta maksettiin 58 931 euroa budjetoitua enemmän. Muut toimintakulut toteutuivat 32 165 euroa budjetoitua vähemmän, josta mm. rakennusten ja huoneistojen vuokrat 32 165 euroa vähemmän.

Verotuloja kertyi 71 617 euroa enemmän talousarvioon nähden, v. 2020 tilinpäätökseen verrattuna 382 364 euroa enemmän, valtionosuudet toteutuivat lähes talousarvion mukaisesti eli 5 572 031 euroa ja v. 2020 tilinpäätökseen verrattuna 172 980 euroa enemmän. Ylijäämäisen tilikauden tuloksen jälkeen kunnan kumulatiivinen taseyli jäämä on 8,2 miljoonaa euroa (6,9 miljoonaa euroa vuonna 2020).

Enonkosken kunnan investointien määrä vuonna 2021 oli nettosummaltaan 309 759 euroa, kun talousarvioon merkitty kokonaismäärä muutosten jälkeen oli 420 000 euroa. Investoinnit ovat olleet 110 240 euroa arvioitua pienemmät. Investointiohjelma sisältää myös kiinteän omaisuuden sekä osakkeet ja osuudet.

Vuoden 2021 merkittävin investointi oli lämmön tuottajasopimuksen vaihtumiseen liittyvät kattilalaitokseen liittyvät toimenpiteet. Vanhustentalojen huoneistoihin kohdistuvat kunnostustoimenpiteet saatiin päätökseen. Vuodelle 2022 jäi ko. kiinteistön osalta enää rappujen uusiminen. Siihen varattu määrärahaa jäi käyttämättä, koska korjaamista aikaisen talven vuoksi ei voitu suorittaa. Suunnitellut investoinnit saatiin toteutettua pääsääntöisesti talousarvioon varatuilla määrärahoilla. Jätevedenpuhdistamon ulkoaltaan peruskorjauksesta luovuttiin ja haettiin määrärahasiirto lisämäärärahaksi puhdistamon kennomuovien uusimiseen, jossa tuotteen hinta oli merkittävästi Brexitin vuoksi muuttunut. Lisäksi määrärahamuutokset kohdistuivat kattilalaitoksen sekä jäähileaseman investointeihin. Jäähileaseman muutokseen liittyvät toimenpiteet jatkuivat vuoden 2022 puolella. Päiväkodin muutokset jäivät alle investointirajan ja kustannukset siirrettiin käyttötalouteen.

3. Enonkosken kunnan talouden raami 2023

Enonkosken kunnan vuoden 2023 talousarvion raami ja taloussuunnitelma 2023–2025 perustuu kuntastrategiaan ja 14.12.2021 valtuuston hyväksymään vuoden 2022 talousarvioon sekä taloussuunnitelmaan 2022–2024.

Enonkosken kunnan kokonaisväestömäärä vuonna 2012 oli 1 532 henkilöä, 2021–2022 vuodenvaihteessa 1 362 henkilöä ja heinäkuussa 2022 väestömäärä oli 1 358 henkilöä. Tammi-heinäkuun 2022 välillä kuntaan syntyi viisi lasta, kuolleita oli 12 henkilöä, kuntaan muutti 41 henkilöä, kunnasta muutti pois 38 henkilöä – kokonaisväestömäärän muutos oli -4 henkilöä eli -0,3 %. Vuosien 2011–2021 keskimääräinen kokonaismuutos väestössä on ollut vuosittain noin -20 henkilöä. Kokonaisväestömäärän muutos vuosien 2011–2021 välillä on ollut alimmillaan -7 henkilöä vuonna 2021 ja korkeimmillaan -44 henkilöä vuonna 2019. Vuonna 2020 kokonaisväestömäärä Enonkoskella lisääntyi + 8 henkilöllä.

Vuonna 2021 väestöosuudet ikäluokittain Enonkoskella olivat 0–14-vuotiaita 165 henkilöä (12,1 %), 15–64-vuotiaita 665 henkilöä (48,8 %) ja yli 65-vuotiaita 532 henkilöä (39,1 %).

Tilastokeskuksen väestöennuste syksyltä 2021 ennakoi, että väestömäärä vuonna 2025 Enonkoskella olisi 1 300 asukasta, vuonna 2030 asukkaita olisi 1 230 ja vuonna 2040 asukkaita olisi 1 099, mikäli väestökehitys jatkuu nykyisellään.

Kuntien rahoitusjärjestelmä koostuu kuntien omista tuloista ja valtion rahoituksesta. Tärkeimpiä tulolähteitä ovat verotulot ja valtionosuudet. Valtionosuudet muodostavat suunnilleen neljäsosan kuntien tulorahoituksesta. Valtionosuuksien tarkoituksena on taata kuntien vastuulla olevien julkisten palvelujen saatavuus koko maassa.

Kuntien verotulojen ennustekehikko on Kuntaliiton yhteistyössä valtiovarainministeriön ja Verohallinnon kanssa laatima ennuste koko maan kuntien verotulojen kehityksestä. Veroennustekehikkoa päivitetään noin 3–5 kertaa vuodessa. Viimeisin Kuntaliiton kuntakohtainen veroennustekehikko on päivitetty elokuussa. Veroennuste päivitetään seuraavan kerran budjettiriihen jälkeen syyskuun lopussa.

Kuntaliiton veroennusteesta käy ilmi, että kuluvan vuoden ennakkoverot ovat kehittyneet erittäin myönteisesti. Verovuoden 2022 ennakkoverot tänä vuonna ovat tämän hetken arvion mukaan jopa reilut 300 miljoonaa euroa korkeammat verrattuna huhtikuun ennusteeseen. Ansiotulojen kehitys paransi näin ollen arviolta reilulla prosenttiyksiköllä 4 prosenttiin. Kuluvan vuoden parantunut tilanne nostaa myös tulevien vuosien kunnallisveroennustetta. Kokonaisuudessaan ensi vuoden ansiotulojen arvioidaan kasvavan noin 4 prosentilla, jonka jälkeen verovuosi-kohtainen kasvu on noin 3 prosenttia.

Yhteisöveron kuluvan vuoden kehitys on ollut jopa kunnallisveron kehitystäkin parempaa. Valmistuvan verotuksen 2021 ennakkotiedoista käy ilmi, että maksuunpantava yhteisövero olisi jopa yli 200 miljoonaa parempi verrattuna huhtikuun arvioihin. Yhteisöveron huima nousu heijastuu positiivisesti myös tuleville verovuosille. Maksettavan yhteisöveron arvioidut vuosimuutosprosentit 2022–2026 eivät ole merkittävästi muuttuneet huhtikuun veroennusteesta. Vuoden 2022 muutosten seurauksena vuosien 2023 ja 2024 kertymääräarvot kuitenkin nousevat noin 100 miljoonalla eurolla.

Kiinteistöveron osalta on myös odotettavissa nousua kuluvana vuonna. Verohallinnon arvion mukaan reilut 6 prosenttia verovuoden 2022 kiinteistöveroista arvioidaan kertyvän ensi vuonna. Huhtikuun vastaava arvio oli noin 10 prosenttia. Muutos nostaa kuluvan vuoden kertymääräarviota noin 60 miljoonalla eurolla koko maassa.

Sote-uudistuksen yhteydessä kuntien verotuloja siirretään valtiolle hyvinvointialueiden toiminnan rahoittamiseksi. Ansiotuloveroja siirretään noin 12,8 miljardia euroa ja yhteisöveroja noin 0,67 miljardia euroa vuoden 2022 tasossa arvioituna. Ansiotuloverotuksen muutokset toteutetaan nykyisen verojärjestelmän sisällä. Kaikkien kuntien kunnallisveroprosentteja alennetaan 12,64 prosenttiyksiköllä ja valtion verotusta kiristetään vastaavasti.

Valtionverotuksen kiristäminen toteutetaan muuttamalla tuloveroasteikkoa sekä useita eri ansiotuloverotuksen vähennysten parametreja. Samalla valtion- ja kunnallisverotuksen veropohjat yhdistetään. Tämä tarkoittaa sitä, että tulosta tehtävät vähennykset myönnetään jatkossa samoin perustein ja saman suuruisena sekä valtionverotuksessa että kunnallisverotuksessa.

Jatkossa ansiotuloista maksetaan nykyistä enemmän veroa valtiolle, mutta vähemmän kunnalle, jolloin kokonaisuutena verotuksen taso säilyy lähes ennallaan. Hallitusohjelman mukaisesti uudistus toteutetaan niin, että verorakenteen muutokset eivät saa voimaan

tullessaan aiheuttaa verotuksen kiristymistä. Tämän hetkisen arvion mukaan ansiotulojen verotusta on kevennettävä noin 210 miljoonalla eurolla, jotta ansiotuloverotus ei kiristyisi. Arvio tarkentuu vielä myöhemmin.

Kuntien osuutta yhteisöveron tuotosta pienennetään yhdellä kolmasosalla ja valtion osuutta kasvatetaan vastaavasti. Hyvinvointialueiden verotuksellinen asema tuloverotuksessa vastaa jatkossa muiden julkisyhteisöjen verotuksellista asemaa.

Valtion- ja kunnallisverotuksen invalidivähennyksistä luovutaan ja vastaava rahamäärä kohdennetaan vammaispalveluiden kehittämiseen. Kun kuntayhtymät siirretään varoiteen ja velkoiteen voimaannpanolaissa säädetyllä tavalla hyvinvointialueille tai HUS-yhtymälle, omaisuuden siirroista ei ole tarkoitus aiheuttaa tulo-, arvonlisävero- tai varainsiirtoveroseuraamuksia.

Hyvinvointialueiden verotuksellinen asema arvonlisäverotuksessa vastaa muiden julkisyhteisöjen verotuksellista asemaa. Muut sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämistä vastuussa olevat julkisyhteisöt sekä hyvinvointialueyhtymät rinnastetaan hyvinvointialueeseen.

Tuloveroprosenttia vuodelle 2023 on siis leikattu 12,64 % -yksikköä vuoden 2022 vastaavasta. Ansiotulojen kehitykset verovuonna 2021 perustuvat Verohallinnon julkaisemaan tulokehitystilaston tietoon. Arviot vuosille 2022–2025 perustuvat VM:n ja Suomen Kuntaliiton arvioihin tulojen kehityksestä koko maan tasolla sekä muun muassa kuntakohtaisiin toteuma- ja väestötietoihin.

Vuodelle 2023 kunnallisveroa on ennakoitu (tilanne elokuu 2022) kertyvän 1 704 000 euroa, yhteisöveroa 532 000 euroa ja kiinteistöveroa 555 000 euroa. Yhteensä verotuloja on ennakoitu tulevan 2 792 000 euroa.

Valtiovarainministeriö on päivittänyt 8.7.2022 vuoden 2023 ennakkollinen valtionosuuslaskelma, joka kokoa yhteisen kuntien peruspäalveluiden rahoituksen. Kuntien peruspäalvelujen valtionosuus on noin 2,7 miljardia euroa vuonna 2023. Peruspäalvelujen valtionosuuden määrärahan tasoa korjataan 344 milj. eurolla edelliseen julkisen talouden suunnitelmaan nähden vuodesta 2023 alkaen.

Vuoden 2022 talousarvioon verrattuna valtionosuuden taso laskee noin 5,3 mrd. euroa. Muutos johtuu sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksesta, jonka yhteydessä lähes 70 prosenttia valtionosuuksista siirretään vuoden 2023 alussa hyvinvointialueiden rahoitukseen. Valtionosuuksista tehtävä siirto hyvinvointialueiden rahoitukseen kasvaa suhteessa edelliseen kehyspäätökseen noin 15 milj. eurolla ollen yhteensä noin 5,36 mrd. euroa.

Peruspäalvelujen valtionosuuteen vaikuttavat tekijät vuosina 2023–2026 osana hallituksen sopimia 370 milj. euron uudelleen mm. kohdennuksia kuntien valtionosuuksien tasoa alennetaan 24 milj. eurolla ja kuntien yhdistymistäavustuksien tasoa 9 milj. eurolla vuodesta 2023 lähtien. Lisäksi kuntien digitalisaation edistämiseen ei osoiteta rahoitusta enää vuonna 2023, mikä vähentää peruspäalvelujen valtionosuutta 10 milj. eurolla vuonna 2023. Uudelleenkohdennukset vähentävät peruspäalvelujen valtionosuutta yhteensä 43 milj. euroa vuonna 2023 ja 33 milj. euroa vuodesta 2024 lähtien.

Valtionosuusennakkolaskelma perustuu edellisen varainhoitovuoden (eli vuoden 2022) valtionosuuslaskelmaan, josta on poistettu sote-uudistuksen yhteydessä hyvinvointialueille siirtyvät sote-sidonnaiset valtionosuudet. Lisäksi laskelmassa on huomioitu sote-uudistuksen yhteydessä voimaan tulevat muutokset peruspalveluiden valtionosuudessa. Järjestelmään on lisätty 16 vuotta täyttäneiden ikäryhmä ja väestökasvun sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lisäosat. Lisäksi verotuloihin perustuvan valtionosuuden tasauksen lisäys- ja vähennysrajoja on muutettu.

Laskelmassa on huomioitu vuoden 2021 väestörakennetilasto (TK) sekä muut päivittyneet määräytymistekijät niiltä osin kuin sellaisia on julkaisuajankohtaan mennessä ollut saatavilla. Kaikki määräytymistekijät ovat tiedossa loppusyksystä 2022, jolloin laskelma päivitetään lopulliseksi. Kevään laskelmaan verrattuna laskelmaa on päivitetty erityisesti verotuloihin perustuvan valtionosuuden tasauksen sekä kotikuntakorvauksen osalta. Lisäksi valtionosuuden vähennyksistä ja lisäyksistä on viety valtionosuusprosenttiin hallituksen tekemä pysyvä uudelleenkohdennus (-33 milj. €) sekä uuden syrjäisyylisän rahoitus (-21 milj. €). Laskelma sisältää myös sote-uudistuksen talousvaikutuksia tasaavat elementit, jotka perustuvat huhtikuussa 2022 päivitettyihin kuntien sote-rahoituslaskelmiin.

Vuonna 2023 Enonkosken kunnan peruspalvelujen valtionosuus ennakkotietojen (8.7.2022) mukaan on 1 694 633 euroa, josta verotuloihin perustuva valtionosuuden taseus on 402 632 euroa ja muiden opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuudet (v. 2022) ovat -336 729 euroa eli valtionosuudet yhteensä ovat 1 357 904 euroa. Vuonna 2023 veromenetysten kompensaaion ennuste on 289 786 euroa. Valtionosuudet ja veromenetysten kompensatiot ovat yhteensä 1 647 690 euroa.

Huomioitavaa, että valtionosuuslaskelma on ennakkollinen, ja kunnat voivat hyödyntää sitä talousarviovalmistelussa. Laskelmaa päivitetään vielä kuluvan vuoden aikana muun muassa kuntien peruspalveluiden hintaindeksin, määräytymistekijöiden, verotulomenetysten kompensatioiden ja verotuloihin perustuvan tasauksen osalta. Myös sote-uudistuksen tasauselementit päivittyvät.

Kesäkuussa 2022 KT, JAU ja JUKO pääsivät erillissopimukseen kunta-alan uusista virka- ja työehtosopimuksista 2022–2025. Kuntien ja kuntayhtymien lisäksi virka- ja työehtosopimuksia noudatetaan sekä liikkeenluovutuksella 1.1.2023 hyvinvointialueelle siirtyviin viranhaltijoihin ja työntekijöihin, että siihen henkilöstöön, joka palkataan hyvinvointialueille ja hyvinvointiyhtymiin 1.5.2022 alkaen ja jo aiemmin palvelukseen tulleeseen henkilöstöön.

Sopimuskausi on 1.5.2022–30.4.2025. Kolmen vuoden sopimuskaudella työvoimakustannukset nousevat korkoa korolle laskien keskimäärin 8,79 prosenttia. Vuonna 2022 kustannukset nousevat keskimäärin 1,76 prosenttia. Vuonna 2023 nousua on vähintään keskimäärin 3,05 prosenttia ja vuonna 2024 vähintään keskimäärin 3,11 prosenttia.

Yhteenvetona merkittävimmät korotukset ovat KVTES, 2 %:n yleiskorotus 1.6.2022 sekä enintään 2 300 euroa kuukaudessa ansaitsevilla 46 euroa. Seuraavina vuosina: 1,5 % 1.6.2023, 1,5 % 1.6.2024. Lisäksi 0,5 %:n keskitetty järjestelyerä 1.10.2022 sekä paikalliset järjestelyerät: 0,4 % 1.6.2023 ja 0,4 % 1.6.2024. Korotusten suuruuteen liittyy vuosina 2023 ja 2024 perälauta: mikäli verrokialojen (teknologiateollisuus, kemian perusteollisuus sekä auto- ja kuljetusala) työehtosopimusten kustannusvaikutus ylittää

korotusten yhteismäärän 1,9 %:a, ylimenevästä osuudesta lisätään 70 prosenttia yleiskorotukseen ja 30 prosenttia paikalliseen erään.

Lisäksi on sovittu viisivuotisesta palkkaohjelmasta, joka ajoittuu vuosille 2023–2027 ja koskee kaikkia sopimusaloja, myös hyvinvointialueiden uutta HYVTESiä. Palkkaohjelman suuruus on sovintoehdotuksen mukaisesti yhteensä 5 % eli 1.6.2023 paikallinen järjestelyerä 1,2 %, 1.2.2024 keskitetty järjestelyerä 0,4 %, 1.6.2024 paikallinen järjestelyerä 0,6 %, 1.6.2025 paikallinen järjestelyerä 0,8 %, vuonna 2026 paikallinen järjestelyerä 0,8 % ja vuonna 2027 paikallinen järjestelyerä 1,2 %. Tästä poiketen on mahdollista, että keskitettyjä järjestelyeriä olisi kaksi yhden sijasta. Paikallisista ja keskitetyistä järjestelyeristä neuvottelevat ainoastaan JUKO, JAU ja työnantajaosapuoli.

Lisäksi lainsäädännössä on toteutettu laaja perhevapaaudistus, jonka johdosta mm. sairausvakuutuslakia, työsopimuslakia, lakia kunnan ja hyvinvointialueen viranhaltijasta sekä vuosilomalakia on muutettu. Lakimuutokset ovat astuneet voimaan 1.8.2022. Perhevapaaudistuksen yhteydessä perhevapaita koskeva lainsäädäntö ja terminologia muuttuvat. Äitiysvapaata ja isyysvapaata ei jatkossa enää ole. Näiden tilalle tulevat raskausvapaa ja vanhempainvapaa.

Tulosalueiden tulee varautua talousarvioehdotuksessa kulloinkin voimassa oleviin virka- ja työehtosopimuksien mukanaan tuomiin kustannuksiin olemassa olevan tiedon ja ennusteiden mukaan. Johtoryhmä on 22.8.2022 kokouksessaan päättänyt esittämään kunnanhallitukselle, että talousarvion palkkamenoihin tehdään talousarvioon varaus vähintään + 3,0 % korotukseen.

4. Perustelut talousarvio 2023:n raamille ja yhteenveto

Enonkosken kunnan talousarvion suunnittelu perustuu tällä hetkellä arvioitavissa oleviin tietoihin ja oletuksiin yleisestä talouskehityksestä sekä kuntien ja valtion kustannusjaosta. Merkittävimpänä muutoksena kunnan talousarviossa tulevalle vuodelle on, että sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen kustannuksia ei huomioida talousarvioon, pois lukien ympäristöterveydenhuolto, jossa siirrytään isäntäkuntamalliin. Samalla myös kunnan saamat valtionosuudet ja verotulot pienenevät. Enonkosken kunnalla on edelleen keskeisenä tavoitteena peruspalveluiden tuottaminen kuntalaisille laadukkaasti ja taloudellisesti. Talousarvioraamilla pyritään turvaamaan talouden tasapaino ja kunnan strategisten tavoitteiden toteutuminen. Mikäli yleisessä talouskehityksessä tai hallitusohjelman toteutuksessa tulee esille merkittäviä linjauksia tai päätöksiä, talousarvion raamia on tarkistettava uudelleen syksyn 2023 aikana.

Talousarviota v. 2023 ja taloussuunnitelmaa vuosille 2023–2025 tehdessä tulee kunnan kaikissa toiminnossa huolehtia kestävästä taloudesta. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen siirtyessä hyvinvointialueen tuottamaksi, tulee varmistaa, että kunnan omassa toiminnassa painopiste on edelleen varhaisessa välittämisessä ja ennaltaehkäisevässä työssä. Tavoitteena on kuntalaisten hyvinvoinnin lisääntyminen ja palvelujen kustannuskasvun hillitseminen.

Kunnassa tulee yhä enemmän panostaa yrittäjyyttä tukevaan toimintaan mm. kunnan ja yritysten välistä yhteistyötä edelleen kehittämällä ja etsimällä uusia toimintamalleja. Enonkosken kunta on ottanut työelämäpalvelut hoitoonsa vuoden 2019 alusta ja mallia tulee edelleen kehittää siten, että erityisesti työelämäpalveluiden tarjontaa kohdennetaan niihin henkilöihin, joilla on vaikeuksia työllistyä ns. vapaille markkinoille, takana on pitkä työttömyys tai jotka ovat alle 25-vuotiaita sekä niihin henkilöihin, joista kunta maksaa ns. työmarkkinatuen kuntaosuutta.

Kunnan ulkoiseen viestintään eri kanavia hyödyntäen on panostettu viimeisten vuosien aikana. Kunnan tulee olla jatkossakin aktiivinen viestijä sekä kuntalaisille, että kunnan ulkopuolelle.

Investoinneissa tulee huomioida kunnan välttämättömät investointitarpeet tulevalle vuodelle sekä taloussuunnitelmavuosille 2023–2025 (investoinnit vuoteen 2028 asti). Investoinneissa tulevana vuosina on huomioitava mm. mahdolliset rakennusten viilennystarpeet.

Talousarvion valmistelussa käytetään veroprosentteja: tuloveroprosentti 21,00 % - 12,64 %-yksikköä = 8,36 % sekä vuoden 2021 tasolla olevat yleinen kiinteistöveroprosentti 1,0 % ja vakituisen asunnon kiinteistöveroprosentti on 0,70 %.

Talousarvio vuodelle 2023 laaditaan keskitetysti ja lähtökohtaisesti vuoden 2022 tasolle huomioiden yleinen kustannusten nousu mm. aineissa, tarvikkeissa ja tavaroissa sekä palkkakustannusten nousu. Investointeja toteutetaan tarpeen mukaan investointiohjelman mukaisesti.

Palvelujen ostot vähenevät noin 6,6 miljoonaa euroa verrattuna talousarvioon 2022, joka johtuu sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen siirtymisestä hyvinvointialueelle. Ympäristöterveydenhuollon kustannukset on sisällytetty tulevan vuoden talousarvioon. Aineisiin, tarvikkeisiin ja tavarihin on tehty 5 % korotusvaraus johtuen inflaatiosta. Talousarvioon on lisäksi lisätty 100 000 euroa muihin toimintakuluihin, joka on tarkoitus kohdentaa hankkeiden omarahoitusosuuteen, mikäli kunta saa hankkeista myönteisen päätöksen. Kustannukset voivat nousta muissa ostopalveluissa (energiakustannukset), joiden vaikutusta on vaikea arvioida tässä vaiheessa.

Henkilöstökulut kts. kohta 6

Liite: Tuloslaskelma 2023

5. Talousarvio- ja taloussuunnitelmaehdotukset

5.1 Toiminnan tavoitteet

Yksi keskeisimpiä kuntalakiuudistuksen tuomia talousarvion sisältömuutoksia on, että "Talousarvion on toteutettava kuntastrategiaa eli talousarviotavoitteet on johdettava kuntastrategiasta." Asetettavat tavoitteet kohdistuvat olennaisesti toimintoihin ja ohjaavat kehittämään toimintatapoja ja siten parantamaan toimintojen tuloksellisuutta.

Talousarviossa asetettavien tavoitteiden tulee olla selkeitä, jotta niitä voidaan mitata

mahdollisimman konkreettisilla mittareilla ja menetelmillä. Toisaalta tavoitteiden tehtävänä on osoittaa, mitä vaikutuksia varojen käytöllä on tarkoitus saada aikaan. Määräraha on valtuuston tulosalueelle antama, euromäärältään ja käyttötarkoitukseltaan rajattu valtuutus varojen käyttämiseen määrättyjen tavoitteiden toteutumiseksi. Tuloarvio on vastaavasti valtuuston tulosalueelle asettama tulotavoite, joka on sidottu kunnan palvelutavoitteisiin ja niiden toteuttamiseen tarvittaviin menoihin.

Tarkastuslautakunta on arviointikertomuksissaan v. 2018–2021 antanut vahvan suosituksen, että talousarvion tavoitteet tulee asettaa nykyistä mitattavampaan muotoon. Tähän tulee siis edelleen jokaisen hallintokunnan kiinnittää huomiota tavoiteasettelussa.

Talousarvioehdotuksissa tulosalueet määrittelevät kuntastrategiaan pohjautuvat talouden ja toiminnan tavoitteet sekä esittävät ehdotukset sitovista toiminnan tavoitteista. Valtuustoon nähden sitovia toiminnallisia tavoitteita voi olla 2–5 tulosityksikköä kohden. Toiminnallisista tavoitteista laaditaan erilliset taulukot. Taulukoita käytetään tilinpäätöksiä laadittaessa ja arvioitaessa tavoitteiden toteutumista. Sitovia toiminnan ja talouden tavoitteita laatiessa tulee huomioida, että tavoitteet ovat toimialatasoisesti merkitseviä ja antavat riittävän kuvan toimialan toiminnasta sekä ohjaavat toimintaa kuntastrategian mukaisesti. Tavoitteen/tavoitteiden tulee olla niin täsmällisiä, että sen saavuttaminen voidaan todeta. Tavoitteen tulee olla yksinkertainen ja ymmärrettävä ja sen tulee kattaa toiminta riittävällä tavalla, eikä kohdistua vain osaan toimialasta. Tavoitteiden tulee olla toteutettavissa talousarvion määrärahoilla ja tavoitteiden toteutumisen mittaamisen tulee olla selkeää. Tavoitteiden toteutuminen tulee dokumentoida ja tietolähde määritellä (kts. sivu 2).

HALLINTO/YKSIKKÖKOHTAINEN TAVOITE JA MITTARI (TALOUSARVIOON)

5.2 Käyttötalouden talousarvion perusteluteksti

Tulosalueet valmistelevat ehdotuksen talousarviokirjaan tulevista perusteluista talousarviokohdittain. Ehdotukset sisältävät tekstiosan, toiminnan tavoiteosan sekä suorite-, yksikkökustannus- ja taloustavoiteosan. Perustelutekstissä esitetään vain tulosalueen kannalta tärkeimmät asiat, jotka on vietävä hallituksen tai lautakunnan käsiteltäväksi talousarvioehdotuksen käsittelyn yhteydessä.

Toimielimien on vuoden 2023 talousarvioehdotuksessa kiinnitettävä erityistä huomiota toiminnan taloudellisuuteen ja tuottavuuteen, koska verotulojen ja valtionosuuksien määrä talousarviovuodelle on vielä epävarma. Lopullinen varmuus valtionosuuksista saadaan, kun tiedämme syksyn hallitusohjelman vaikutukset kuntien talouteen. Verotuloihin vaikuttaa edelleen maailman ja Suomen talouden epävarmuus ja yleinen työllisyystilanne. Jos toiminnassa tapahtuu olennaisia muutoksia, jotka vaikuttavat määrärahatarpeeseen, lasketaan muutoksen talousvaikutus ja tältä pohjalta lasketaan tarvittava määräraha ja perustellaan se talousarvioon.

5.3 Menot

Tulosalueiden tulee talousarvioiden määrärahaesityksiä tehdessään huomioida, että talousarvioehdotusten lähtökohtana on kuntastrategia ja vuoden 2022 talousarvion yhteydessä hyväksytty taloussuunnitelma vuosille 2023–2024. Määrärahaehdotuksien tulee perustua strategian taloustavoitteisiin sekä laskelmiin väestön vähenemisen ja ikääntymisen sekä toimintaympäristön muutoksien vaikutuksista asiakas- ja suoritemääriin.

Menot ja tulot verotuloja lukuun ottamatta budjetoidaan suoriteperusteisesti. Talousarvio- ja taloussuunnitelmaehdotukset (myös nettobudjetoitujen yksiköiden) perustellaan tulo-/menolajeittain. Palkat ja muut henkilöstömenot käsitellään kohdassa 5. Henkilöstö. Hankintoihin tarvittavat määrärahat otetaan talousarvioon ja -suunnitelmaan ilman arvonlisäveroa.

5.4 Sisäiset tilavuokrat

Sisäisten vuokrien tarkistukset päätetään talousarviovaiheessa tiedossa olevaan kustannustason muutokseen perustuen. Sisäiset tilavuokrat on esitettävä erikseen tulosalueiden talousarvioehdotuksissa.

5.5 Muut sisäiset palvelut

Sisäisten palvelujen hintojen tarkistukset päätetään talousarviovaiheessa tiedossa olevaan kustannustason muutokseen perustuen.

5.6 Hanke- tai sponsorirahan käyttö

Tulosalueet voivat hakea omalle työlleen ulkopuolisten hankkeiden tai sponsoreiden tukea. Yhteistyökumppaneita voivat olla esim. yritykset ja yhteisöt. Hanke- ja sponsoriyhteistyö on sisällöltään monimuotoista ja laaja-alaista. Se on sopimuksellista, molemminpuolista ja vastikkeellista. Hanke- ja sponsorointiyhteistyön kumppaneiksi hankittavien ja hyväksyttävien organisaatioiden tulee täyttää kulloinkin yleisesti hyväksytyt eettiset säännöt. Näiltä osin kumppanien hyväksymisestä vastaa aina toimialajohtaja tai toimielin.

5.7 Tulot

Tulosalueiden tulee selvittää mahdollisuudet maksu- ja vuokratulojen lisäämiseen ja tehdä tarvittavat esitykset osana talousarvioesitystään.

5.8 Poistot

Kunnanvaltuusto on hyväksynyt 13.11.2012 (§ 43) kunnan poistosuunnitelman. Talousarvioon ja taloussuunnitelmaan poistot määritellään em. poistosuunnitelman mukaisesti. Perusteluissa esitetään erikseen irtaimen ja kiinteän pysyvien vastaavien hyödykkeiden poistot. Poistot esitetään talousarviokirjassa määrärahan ulkopuolisena eränä.

6. Henkilöstö

6.1 Henkilöstösuunnittelu

Tulosalueiden on sopeutettava henkilöstömenonsa ja -resurssinsa vuoden 2022 talousarvioraamiin, pois lukien sopimusten mukaiset palkankorotukset ja inflaation aiheuttamat korotukset. Talousarvioehdotuksissa tulee huomioida mahdolliset eläköitymiset ja henkilöstön siirrot. Tulosalueiden tulee arvioida henkilöstömäärän ja palkkakustannusten kehitystä sekä suunnitella toimenpiteet, joilla raamin mukainen tilanne voidaan saavuttaa.

Kunnan hallintosäännön (Kunnanvaltuusto 30.5.2017 § 21) kunnanvaltuusto päättää kunnanjohtajan ja toimialajohtajien virkojen perustamista ja lakkauttamisesta sekä virkanimikkeen muuttamisesta. Kunnanhallitus päättää muiden virkojen perustamisesta ja lakkauttamisesta ja virkanimikkeen muuttamisesta. Kunnanhallitus päättää virkasuhteen muuttamisesta työsuhteeksi. Virka perustetaan vain sellaisia tehtäviä varten, joissa käytetään julkista valtaa – muuten tehtävä on työsuhteinen. Vuonna 2023 mahdollisesti perustettaviksi esitettäville viroille ja tehtäville varataan määräraha talousarvioehdotuksessa. Esitykset 1.1.2023 lakkautettavista viroista ja tehtävistä valmistellaan talousarvioehdotuksen yhteydessä.

6.2 Palkat ja palkkojen laskenta

Henkilöstön palkkatiedot ajetaan taloussuunnittelujärjestelmään. Palkkamäärärahaan tulee mukaan palveluksessa olevan henkilöstön palkat. Tarvittaessa tyhjen vakanssien tai esim. kesätyöntekijöiden palkkamenot lisätään erikseen palkkasummaan. Lomarahat vuodelle 2023 lasketaan automaattisesti palkkoihin.

Palkkojen budjetoinnissa on otettava huomioon, että palkat on kohdistettava sille vuodelle, jonka aikana ne syntyvät (suoriteperiaate). Lisäksi on otettava huomioon, ettei uusilla vakansseilla, henkilöstöjärjestelyillä eikä palkantarkistuksilla voida perustella annetun raamin ylittämistä.

Henkilöstökorvauksia käsitellään palkkojen oikaisuerinä. Talousarvio- ja taloussuunnitelmaehdotuksen perusteluissa nämä erät esitetään negatiivisena eränä menolajin. Tulosalueet eivät varaa määrärahoja lomapalkkojen ja niihin liittyvien henkilösivukulujen jaksotuksen muutosta varten, vaan tämä budjetoidaan keskitetysti.

Kunta-alan uudet virka- ja työehtosopimuksista 2022–2025 ovat voimassa 1.5.2022–30.4.2025.

6.3 Osaamisen kehittäminen

Henkilöstön osaamisen kehittämistarpeiden tunnistaminen on keskeinen osa toiminnan ja talouden suunnittelua. Tulosalueilla tulee tunnistaa perustehtävissä tarvittava osaaminen, joka on toiminnan kehittämisen ja tuottavuuden parantamisen edellytys.

6.4 Työhyvinvointitoiminta

Kukin tulosalue vastaa henkilöstönsä työhyvinvointia, työturvallisuutta ja työterveyttä turvaavan toiminnan rahoituksesta. Työoloja, työympäristöä ja työkykyä ylläpitävän toiminnan (esim. työturvallisuuslain mukaiseen työn vaarojen selvittämiseen ja arviointiin perustuvat korjaustoimenpiteet) määrärahatarpeet on katettava kokonaisuudessaan puitteissa.

Yleishallinnon käyttöön varatuilla määrärahoilla rahoitetaan kuntatasoisia koko henkilöstöä tai useampaa tulosaluetta koskevia hankkeita sekä työhyvinvointiin, työturvallisuuteen ja työkyvyn tukemiseen liittyvää kehittämistoimintaa. Tulosalueet varaavat vuosittain oman toimialansa työhyvinvointisuunnitelman/työhyvinvointihankkeiden toteuttamiseen tarvittavat määrärahat budjettiinsa.

Valmistelussa tulee hyödyntää saatavilla olevaa henkilöstön työhyvinvointiin liittyvää tietoa. Lisäksi yleishallinnon käyttöön budjetoidaan resursseja henkilöstön työkykyä ylläpitävän toiminnan toteuttamiseen ja kehittämiseen. Toiminnan tarkoituksena on sairauspoissaolojen ja varhaiseläkemaksujen vähentäminen sekä eläkkeellesiirtymisiään nostaminen.

7. Tilat

Toimistotilojen käytön tehostamiseen on pyrittävä parantamalla tilatehokkuutta ja tilojen käyttöasteita mm. vuokraamalla tiloja ulkopuolisille toimijoille sekä selvittämällä mahdollisuuksien mukaan myös monimuotoisia työskentelytapoja (mm. etättyö ja mobiiliratkaisut). Palvelutilojen käytön tehostamiseen on pyrittävä lisäämällä tilojen monikäyttöisyyttä, etsimällä yhteiskäyttömahdollisuuksia eri toimialojen kanssa ja tiivistämällä tilojen käyttöä.

Ensisijaisesti tiivistetään nykyistä tilankäyttöä, sopeutetaan uusia tilatarpeita sijoittamalla toimintoja olemassa oleviin tiloihin ja luopumalla turhista tiloista tai tarjoamalla vapaita tiloja myyntiin tai etättyöhön. Vapautuvien tilojen luovutuksen yksityiskohdista tulee neuvotella teknisen toimialan kanssa.

8. Investointiosa

Tulosalueiden tulee valmistella osana talousarvioehdotusta viisivuotinen suunnitelma vuosien 2023–2028 investoinneista. Investoinniksi lasketaan yli 8 000 euron uudisrakennus ja peruskorjausinvestoinnit sekä kalustohankinnat tai muu pitkävaikutteinen meno.

8.1 Investointiehdotukset

Tulosalueet tekevät talousarvioehdotuksen investointiohjelmaan. Jokaisen investointihankkeen yhteydessä on esitettävä selvitys, onko hanke toteutettavissa sitovan investointi- ja toimintamenoraamin puitteissa. Lisäksi on esitettävä selvitys siitä, miten hanke edistää kuntastrategian toteutumista.

Hankkeiden tärkeysjärjestyksessä etusijalla ovat kohteet, joiden toteuttamiseen kunta on sitoutunut sopimuksin. Lisäksi hankkeiden tärkeysjärjestyksessä otetaan kuntastrategian vaikuttavuus ja oikea-aikaisuus. Kunnan kilpailukyky ja asuntopoliittiset tavoitteet tulee varmistaa.

8.2 Tilahankkeet, liikuntapaikat ja ulkoilualueet

Tilojen, liikuntapaikkojen ja ulkoilualueiden peruskorjaukseen, muutostöihin tai uudisrakentamisen hankkeista on esitettävä kustannusarvio, arvioitu rakentamisen aloitus- ja valmistumisaika (kk/vv), määrärahojen käyttö ennen vuotta 2023, käytettävissä olevat määrärahat vuonna 2023 sekä seuraavien vuosien arvioitu rahantarve. Arvion tulee perustua hankkeen viimeisimpään kustannusennusteeseen tai realistiseen hankkeen laajuuden perusteella laskettuun arvioon. Määrärahaehdotukset tehdään ilman arvonlisäveroa.

Hankkeet asetetaan tärkeysjärjestykseen. Ensisijaisia ovat tällöin turvallisuuden ja terveellisyyskannalta välttämättömät ja ylläpitokustannuksia pienentävät, energiatehokkuutta parantavat peruskorjaushankkeet, joiden pitkäaikainen tarve palveluverkossa on varmistettu. Uudishankkeista etusijalla ovat palvelujen kokonaiskustannuksia vähentävät korvaavat hankkeet, joissa tavoitteiden mukainen tilankäyttö tehostuu.

8.3 Infrarakentaminen

Infrastruktuurin rakentaminen eritellään hankkeittain. Hankkeista on esitettävä kustannusarvio, arvioitu rakentamisen aloitus- ja valmistumisaika (kk/vv), määrärahojen käyttö ennen vuotta 2023, käytettävissä olevat määrärahat vuonna 2023 sekä seuraavien vuosien arvioitu rahantarve. Arvion tulee perustua hankkeen viimeisimpään kustannus

ennusteeseen tai realistiseen hankkeen laajuuden perusteella laskettuun arvioon. Määrärahaehdotukset tehdään ilman arvonlisäveroa.

Katuverkon ja muiden yleisten alueiden rakentamisen taloudellisuutta arvioidaan osana kaavoituksen yhteydessä tehtävää aluekohtaista teknistaloudellista arviointia. Periaatteellisesti ja taloudellisesti merkittävistä hankkeista laaditaan ennen katu-, puisto- ja rakennussuunnittelua yleissuunnitelma, johon sisältyvän hankearvioinnin tarkoituksena on tuottaa tietoa hankkeiden vaikuttavuudesta, toteuttamiskelpoisuudesta ja kannattavuudesta niiden ohjelmoinnin ja päätöksenteon pohjaksi sekä maankäytön suunnittelua varten.

8.4 Irtain omaisuus

Irtaimen omaisuuden investointiehdotus tehdään eriteltynä.

8.5 Kunnan liikelaitosten investoinnit

Kunnan liikelaitokset tekevät myös investointisuunnitelman talousarviovuodelle 2023 ja vuosille 2024–2028 edellisen kohdan mukaisesti. Liikelaitoksen rahoituslaskelmassa esitetään, miten mahdolliset investoinnit on tarkoitus rahoittaa.

8.6 Pysyvien vastaavien hyödykkeet

Pysyvien vastaavien hyödykkeitä ovat esineet, erikseen luovutettavissa olevat oikeudet ja muut hyödykkeet, jotka on tarkoitettu tuottamaan tuloa tai ovat palvelutoiminnan käytössä useampana kuin yhtenä tilikautena. Pysyvien vastaavien hyödyke hankitaan investointiosan määrärahoilla.

Rakennusten korjausten osalta on harkittava erikseen, onko korjaus vuosikorjauksen vai perusparannuksen luonteista. Vuosikorjaukset rahoitetaan käyttötalousosan määrärahoilla, eivätkä ne ole poistonalaista käyttöomaisuutta. Peruskorjausmenot aktivoidaan sen hallintokunnan taseeseen, jonka taseessa peruskorjattava hyödyke on. Vuosikorjaus ja perusparannus eroavat toisistaan siten, että perusparannus lisää olennaisesti kohteen taloudellista käyttöikää, lisää tai parantaa kohteen ominaisuuksia, esimerkiksi ilmanvaihtoa ja/tai nostaa kohteen suhteellista laatutasoa olennaisesti alkuperäistä paremmaksi, esimerkiksi huoneiston tai rakennuksen laajennus-, muutos-, uudistus- ja muut vastaavat toimenpiteet. Vuosikorjaus taas pitää kohteen alkuperäisessä kunnossa.

9. Erillisasiat

9.1 Enonkosken kunnan markkinointi- ja viestintä

Kunnan uudet kotisivut julkaistu syksyllä 2020 ja kunnan matkailuun ja markkinointiin panostetaan mm. sähköisten välineiden avulla. Kunnan tulee olla jatkossakin aktiivinen viestijä sekä kuntalaisille, että kunnan ulkopuolelle.

9.2 Kehittämishankkeet

Palvelujen vaikuttavuuden ja tuottavuuden parantaminen ja näitä edistävä mm. sähköisten palvelujen parantaminen edellyttää jatkuvaa toiminnan kehittämistä. Innovaatiotoiminta ja kehittämishankkeet tulee kohdistaa huomioiden kuntastrategian painopistealueet. Kehittämishankkeilla tulee tähdätä toimintatapojen uudistamiseen ja toimivuuden parantamiseen sekä palvelujen uudistumiseen. Kokonaisuutena kehittämishankkeiden tulee tavoitella kunnan elinvoimaisuuden turvaamista taloudellisesti vastuullisella tavalla. Kehittämishankkeiden toteutukseen tulee ottaa mukaan yritykset, koulutusorganisaatiot ja kuntalaiset. Kehittämisessä tulee huomioida asiakas/käyttäjäkokemus.

Tulosalueiden omista EU-hankkeista aiheutuvat kaikki menot sisällytetään pääsääntöisesti ao. tulosalueen talousarvioon, myös se osuus, joka on tarkoitettu katettavaksi EU:lta, valtiolta tai muulta rahoittajalta saatavilla avustuksilla (bruttoperiaate). Talousarvioon sisällytetään vain ne hankkeet, joihin on jo saatu myönteinen päätös tai jotka ovat saadun ennakkotiedon mukaan odotettavissa.

Mikäli hankkeen kustannukset on sovittu maksettavaksi erillisestä keskitetystä hankemäärärahasta, ei hankkeen menoja ja tukiosuuksia tule budjetoida omaan talousarvioon.

9.3 Riskienhallinta

Tulosalueiden tulee ottaa huomioon kunnan merkittävimpien riskien arvioinnin tulokset ja ehdotetut riskienhallintakeinot vuoden 2023 talousarvion ja toiminnan suunnittelussa ja toimeenpanossa. Tulosalueiden tulee tunnistaa ja arvioida mahdolliset uudet, tavoitteisiin, palvelutuotantoon, muuhun toimintaan ja toimintaympäristön muutoksiin liittyvät merkittävimmät riskit ja epävarmuustekijät. Merkittävillä riskeillä tulee esittää tärkeimmät riskienhallintakeinot.

9.4 Tietotekniikan kustannukset ja hankkeet

Tulosalueiden tulee varata tietohallintoon kohdentuvat ylläpidon ja kehittämisen määrärahat omaan talousarvioesitykseensä kokonaisraamin puitteissa.

10. Talousarvion laatimisen aikataulu

6.9.2022 kunnanhallitus hyväksyy talousarvion laadintaohjeet sekä vuoden 2023 talousarvioraamin ja aikataulun

21.10.2022 lautakuntien talousarviot

28.10.2022 kunnanjohtajan talousarvioesitys

8.11.2022 kunnanhallituksen esitys veroprosenteista (huom. tuloveroprosentin muuttaminen ei ole mahdollista vuodelle 2023 eli veroprosentti on 21,00 sama kuin vuonna 2022)

14.11.2022 kunnanhallituksen/kunnanvaltuuston talousarvioseminaari ja kunnanvaltuuston päätös veroprosentista

29.11.2022 talousarvio hallituksen käsittely

13.12.2022 talousarvio valtuuston käsittely

